

Др НЕБОЈША М. РАДЕНКОВИЋ

Правно пословна школа
Ниш

ХОМЕРОВА ИЛИЈАДА И „ХОМЕРСКО ПИТАЊЕ“ У РАДОВИМА МИЛАНА БУДИМИРА

Апстракт: Аутор анализира неколико радова нашег истакнутог класичног филолога и највећег српског балканолога у 20. веку Милана Будимира (Мркоњић град 1891 – Београд 1975) који се баве Хомеровим делом.

Велики је број радова у којима је дао одговоре на многобројна питања везана и за Хомеров еп: *О Илијади и њеном ђеснику* (1940), *De Iliade quadam Phrygia* (1958), *Zur psychologischen Einheit unserer Ilias* (1963), *О айинској Илијади* (1964) и *Хомерова ђесма о љубави и смрти* (*Са балканских источника*, 1969). Милан Будимир сматра да је *Илијада* дело једног аутора који је веома смишљено саставио еп као врсту љубавне градације, прво телесне и чулне, затим другарске и на крају општечовечанске. Он се оваквом анализом дела супроставио многим који делу замерају нелогичности у радњи, неразумљиве сегменте, а поготову онима који су дело сматрали недовршеним и са slabим завршетком.

Кључне речи: Милан Будимир (1891–1975), књижевност, истраживања, Хомер, *Илијада*

Академик Милан Будимир (1891–1975) припада генерацији српских класичних филолога који су својим научним достигнућима и истраживањима обележили науку у 20. веку.¹ Као изузетан познавалац класичних језика, Милан Будимир је био научник чији се опсег научних интересовања и свестране делатности једва може сагледати. Студије и докторат завршио је у Бечу, био је професор класичних наука на Филозофском факултету у Београду и члан академија у Београду, Загребу и Сарајеву.² Оснивач је чувеног Балканског института у Београду 1934. године, као и часописа *Revue internationale des études balkaniques* који је уређивао са професором загребачког Универзитета Петром Скоком.³ Поред овога, Милан Будимир је осно-

вао и часопис *Жива антика*, који се од 1950. године објављивао у Скопљу, коме је и дао име,⁴ и часопис *Ономајолошки њрилози*, који је објављивао Обор за ономастику при Одељењу језика и књижевности САНУ. Чувени Александар Белић у *Енциклопедији Југославије* наводи велики број научних области у којима је Милан Будимир деловао: класична филологија, компаративне студије опште грчке, латинске и словенске лингвистике, компаративна историја религије и фолклора, археологија, балканска топономастика, византологија, етнологија, етимологија класичних и других језика и античка и савремена балканологија.⁵ Ширина научног опуса академика Милана Будимира може се видети и из великог броја његових студија из области античке и модерне књижевности. Иако се посветио претежно лингвистичким истраживањима, Будимир је јасно наглашавао да су и књижевне појаве веома значајне и да у сваком случају представљају првостепени материјал у коме се такође задржао драгоцен број података о прошлости старинаца и њиховом културном животу.

Данас озбиљан задатак представља и то да из његовог веома обимног и мултидисциплинарног рада издвојимо само књижевна истраживања. По мишљењу многих истраживача Будимир није само указао на директне а недовољно истражене везе између грчког језика, књижевности и традиције са нашим језиком већ је уствари откривањем древних балканских сфера утицао на стварање нових мотива и код наших писаца. Како је занимање Милана Будимира било претежно везано за античку књижевност, он је у савременој књижевности налазио токове и мотиве које их уствари са старим и повезују. По питању хомерског проблема може се на најверодостојнији начин и видети његова самосвојност и оригиналност у поређењу са неким такође познатим истраживачима који су на овом значајном питању показивали махом решења везана за утврђивање сличности између хомерске епике и народних јуначких песамама. Ово је још почетком XX века утврдио амерички научник Милман Пари путујући кроз наше крајеве, слушајући наше народне певаче и анализирајући метод наших народних певача.

¹ Nebojša Radenković, *Ancient Balkans in The European and World Science between Two World Wars: Activity of Belgrade's Balkaninstitut*, 13 th Conference of the International Federation of the Societies of Classical Studies, Berlin 2009, str.133.

² Ксенија Марицки Гађански, *Поједи Милана Будимира на антички Балкан и Панонију*, Истина – око историје, Античке и модерне теме IV, Београд 2006, стр. 221.

³ Небојша М. Раденковић, *Милан Будимир и њочеци српске балканологије*, Европске идеје, античка цивилизација и српска култура, Међународни научни скуп, Зборник радова, ур. Ксенија Марицки Гађански, Београд 2008, стр. 307.

⁴ Ксенија Марицки Гађански, *Антички Балкан Милана Будимира*, Антика и савремени свет, Међународни научни скуп, Зборник радова, Београд 2007, стр. 165.

⁵ Ксенија Марицки Гађански, *Милан Будимир, Српски биографски речник*, том 1, А–Б, Нови Сад 2004, стр. 852.

Велики је број радова у којима је наш научник на себи својствен начин дао одговоре на многобројна питања везана за Хомерове епове.⁶

Античка грчка књижевност је за Будимира најстарија и најсјајнија међу европским књижевностима, а за нас Балканце је важна и чињеница то што је управо та најстарија и најсјајнија књижевност првенствено балканска.⁷ Овим јасно истиче да је на основу тог епског дела и најстарији књижевни језик, као и сама европска књижевност, балканског порекла. Такође наводи да је оснивач грчке и европске науке, философије и морала Питагора, са источног Балкана. Управо су по угледу на грчки оригинал изградили стари Латини свој књижевни језик а према њему, односно његовој „копији“, настале су и друге „копије.“ Захваљујући делатности солунске браће Ђирила и Методија, стара црквенословенска књижевност настала је непосредно према грчком оригиналу а не према латинској копији.⁸ Он даље истиче да је *Илијада* као најстарије и најсјајније књижевно дело било главни школски уџбеник многим истакнутим античким великанима, међу којима наводи Аристотела и његовог ученика Александра Великог, кога Иван Гундулић назива Лесандар Србљанин.⁹

Будимир *Илијади* не приступа само са филолошке стране него већи део његових доказа проистиче из књижевних категорија, и овај поступак Милан Будимир објашњава неуспехом уско филолошких приступа Хомеру, код којих се од „дрвећа није могла видети шума“, који су књижевне вредности песама сумарно истакли и тиме заобишли централну вредност, јасноћу и значај композиције.¹⁰ Он наглашава да је *Илијада* дело једног аутора,¹¹ који је ве-

⁶ Овом проблематиком баве се следећи Будимирови радови: *О Илијади и њеном ђеснику*, Београд 1940; *De Iliade quadam Phrygia*, Жива антика, 19, 8, св. 2, Скопље 1958, стр. 227–235; *Zur psychologischen Einheit unserer Ilias*, Das Altertum, Berlin 1963, стр. 131–136; *О аџинској Илијади*, Летопис Матице српске, 140, књ. 394, Нови Сад 1961, св. 5, стр. 380–394; *Хомерова ђесма о љубави и смрти*, *Са балканских историјских*, Београд 1969, стр. 39–94. У Европи се нарочито у 18. веку око Хомеровог дела обнављају многе старе дилеме и отварају нове. Као пресудни датум наводи се 1795. година, када је Ф. А. Волф објавио своју чувену расправу на латинском језику *Prolegomena ad Homerum*, за ново издање Хомерових текстова. Волф је тврдио да су *Илијаду* састављали различити песници, будући да су разне разбацане песме прикупљене и редиговане тек захваљујући Писистрату. Ове тврдње је поткрепио тиме да још није било познато писмо у време настанка песама, које су се после, усменим путем, преносиле с генерације на генерацију. Ово је врло снажно деловало на Волфове савременике, па се ово све више почело проучавати као тзв. Хомерско питање. Види студију Здеслава Дуката, *Хомерско џиџање*, Загреб 1985; Милош Н. Ђурић, *Историја хеленске књижевности*, Београд 1998, стр. 98–102.

⁷ Милан Будимир, *О Илијади и њеном ђеснику*, Београд 1940, стр. 5.

⁸ Милан Будимир, *О Илијади и њеном ђеснику*, стр.5–6.; Димитрије Богдановић, *Историја старе српске књижевности*, Београд 1991, стр. 49, 51, 52.

⁹ Исто.

¹⁰ Светлана Слапшак, *Књижевна исџраживања Милана Будимира*, стр. 114.

¹¹ Милош Н. Ђурић, *Историја хеленске књижевности*, Београд 2003, стр. 102.

ома смишљено приказао еп као врсту љубавне градиције, на првом месту телесне и људске (Ахилеј-Брисеида), другарске (Ахилеј-Патрокле) и оне општечовечанске (Хектор-Пријам-Ахилеј-Пелеј).¹² Слично мишљење имали су и неки други истраживачи, али је Будимирова тврдња оригинална по томе што он овакав закључак доноси на основу јединствености дела и песникове самосвојности не само у епској техници и у изражајним средствима, јер се то може и од другог примити и научити, већ и у композицији, епској архитектоници, као и у погледима на значајан живот људи и богова, али и на основу анализе психолошке доминанте целог епа од почетка до краја.¹³ Ту доминанту представља пре свега Ахилејева срџба, коју је песник оивичио љубавима, а око доминанте круже и смењују се и сви остали мотиви.¹⁴ Он се оваквом анализом дела супротставио многима који су делу замерали одређене нелогичности у радњи, неке потпуно неразумљиве сегменте, а поготову онима који су дело сматрали недовршеним, односно са веома slabим завршетком.¹⁵

Већ на почетку свог излагања у делу „*О Илијади и њеном њеснику*“ Милан Будимир појашњава да језик *Илијаде* уствари чини значајну мешавину великог броја грчких дијалеката, који представљају различите знаке историјског развоја грчког језика.¹⁶ У овом истраживању Милан Будимир приступа са становишта балканолога и каже да је Хомер вероватно пре апелатив него лично име и да је сама *Илијада* пуна палеобалканских елемената.¹⁷ Сама реч *Homeros* требало би, по њему, да се пише малим почетним словом а не великим како се то ради у Европи у последњих двадесетак векова, и то првенствено стога што ова реч представља сродну реч са изразима *rhapsodos* и *pojetes* која има значење „*састављач*.“¹⁸ Овим је, по мишљењу Будимировом, од апелатива који означава професију настало лично име. Он потом тврди да је дело као јединствену композицију саставио један песник у Атини Писистратовог културног просперитета у VI веку пре нове ере.

За структуру *Илијаде* Милан Будимир наводи да је тростепена и да уствари одговара трима љубавима великог Ахилеја: првој телесној љубави према

¹² Хомер, *Илијада*, превео Милош Ђурић, приредио Војислав Јелић, пропратни текст Мирон Флашар, Београд 2002, стр. 43.

¹³ Небојша Раденковић, *Милан Будимир као балканолог*, докторски рад одбрањен на Филозофском факултету у Новом Саду 19.10. 2012. године, пред комисијом коју су чинили, ментор доц. др Ифигенија Драганић, проф. др Иван Јордовић, доц. др Мирослав Вукелић, доц. др Мирко Обрадовић, и доц. др Снежана Божанић, стр. 109. (дактил.) (у даљем тексту *Милан Будимир као балканолог*).

¹⁴ Милош Н. Ђурић, *Историја хеленске књижевности*, стр. 102.

¹⁵ Светлана Слапшак, навед. дело, стр. 116.

¹⁶ Управо се на Хомеровом делу и најбоље учи историјска граматика, односно историја језика. Хомерови епови испевани су такозваним епским дијалектом чију основу чине старојонски са примесима ајолског, у мањој мери атичког и осталих грчких дијалекатских специфичности. Слично као што је и у српском језику епски језик специфичан.

¹⁷ Милан Будимир, *Са балканских изворника*, стр. 96.

¹⁸ Милан Будимир, *О Илијади и њеном њеснику*, стр. 18.

робињи Брисеиди, друга је љубав према другу и пријатељу Патроклу после чије погибије је у бесу унаказио леш погинулог тројанског јунака Хектора и трећа, љубав према родитељу, према човеку уопште, па чак и према личном непријатељу.¹⁹ Ова антрополошка и психолошка анализа важна је и што се кроз њу јасно указује слика Атине из периода VI века пре нове ере у којој се појављују потпуно нови култови житородних божанстава и појава оргијастичког Диониса²⁰ из простора балканског залеђа, успостављање нових колонијалних путева и уз то, што је такође значајно, велика трпељивост према староседеоцима и другим народима.²¹ Управо у овом периоду почињу и значајне промене унутар самог атинског друштва. Један од првих корака који је учињен у Атини а који је водио развоју демократије атинског друштва биле су Солонове реформе.²² После Солона у Атини је средином VI века успостављена и Писистратова тиранида²³ која је упамћена као доба благостаља и напретка, а у то време су и записане *Илијада* и *Одисеја*.²⁴ Грчка колонизација, која је започела у XII веку дорском најездом, управо се и завршила средином VI века. Грци су из разних разлога напуштали своју земљу, а један од главних свакако је био и оскудица обрадивих површина због сталног пораста броја становника у полисима. Многи од њих су нови живот и започели на обалама Црног мора и Италије, а насеобина Наукратис у делти Нила никла је као упуриште хеленских трговаца у Египту.²⁵ Овај еп указује и на мање познате историјске догађаје, као што су дугогодишњи ратови између малих државица Халкиде и Еретрије на Еубеји, које су око превласти у трговини увукле у сукоб све грчке полисе. Овакав сукоб је по Будимиру вероватно био узор и песнику *Илијаде*, где је овај дугогодишњи рат сигурно морао бити ближи колек-

¹⁹ Исто, стр. 32.

²⁰ Једно од главних обележја Дионисовог култа је и оргијазам, падање у екстазу. Учесници у Дионисовом ритуалу биле су углавном жене, које су после дугих лутања и великих напора под дејством игре и музике падале у занос. Дионисов култ био је распрострањен по целој Грчкој, а његови најзначајнији празници су Антестерије, Агрионије и Ленеје. Слично Деметри, и Дионис је божанство сељака и широких народних маса. У класичном периоду он није само бог вегетације већ и велико божанство коме је потчињена цела природа, пре свега човек. Једино овај бог испуњава душе људи, тако да се они у заносу поистовећују са њим. Александрина Цермановић, Драгослав Срејовић, *Лексикон религија и митова древне Европе*, стр. 110.

²¹ Милан Будимир, *О атинској Илијади*, *Летопис Матице српске*, 140, књ. 394, св. 5, стр. 386–389.

²² Џон Бордман, Џаспер Грифин, Озвин Мари, *Оксфордска историја Грчке и хеленистичкој свету*, Београд 1999, превод Небојша Порчић, стр. 26–29; Иван Јордовић, *Сјара Грчка – њорјреј једној народа*, Београд 2011, стр. 133–45.

²³ Тиранидом у античко доба бави се студија Ивана Јордовића, *Anfänge der Jüngerer Tyranis. Vorläufer und erste Repräsentanten von Gewaltherrschaft im späten 5. Jahrhundert v. Chr.*, Bern–Frankfurt a. M. 2005.

²⁴ Бранко Гавела, *Историја уметности античке Грчке*, Београд 1987, стр.165; Милош Н. Ђурић, *Историја хеленске књижевности*, стр. 34.

²⁵ Исто, стр. 35.

тивном сећању него тад већ легендарна опсада Троје.²⁶ Будимир каже да је *Илијада* састављена у потпуности по каснијем Аристотеловом моделу за трагедије и уследила је после значајне анализе смена мржње и љубави у готово целом епу, али се значајно указује и на физичко дејство лепоте, у чувеном Јеленином изласку на зидине, што у одређеној мери представља и грчко схватање лепоте.²⁷ Песник је овде саопштио утиске које редом изазива Јеленин изглед код Тројанаца. Задивљени посматрачи једнодушног су мишљења да за такву лепоту вреди ратовати и више од девет година, без обзира на сву пустош и несрећу коју ће та лепота изазвати и оставити.²⁸ Истиче такође и баладичан тон расанка јунака Хектора са женом, раздраганост Хериног завођења Зевса, али и плач Ахилеја пред својом мајком. Доста се говори и о односу владара и нижих слојева друштва, о друштвено-економској слици коју нам је *Илијада* дала, што и други истраживачи Хомера и његовог дела увек значајно истичу.²⁹ После дешифровања *линеарној* Б писма, са наглим развојем микенолошке науке, писани и археолошки документи значајно ће разјаснити слику о класној организацији јунака испод зидина Троје.³⁰ Он зато јасно и наглашава да се на основу измешаних трагова којих у *Илијади* има на сваком кораку, а који су веома битни за целу европску историју, виде крупне промене, почев од најстаријих племенских заједница до локалних краљева, колонизација Медитерана и стварања полиса, односно развој друштва од матријархалног до патријархалног односа. То значи да у Хомеру имамо уствари мешавину разних епоха, веома древних остатака и свежих творевина, имамо и борце са каменом, затим борце са бронзаним и гвозденим оружјем, што ствара проблеме и међу самим археолозима.³¹ Та савремена стварност, каже Будимир, коју нам износи сам песник *Илијаде* „садржи јасне основе новог друштвеног поретка и новог односа међу људима и народима. Песник *Илијаде* много је напреднији и трпељивији но енциклопедиста Аристотел, учитељ Лесандра Србљанина, који је, прогласивши равноправност свих људи, показао да је више научио и сазнао животне мудрости из Хомерове песме о смрти и љубави но од свог учитеља и главног философа римскокатоличких богослова. Песник *Илијаде* није, међутим, само за међународну, но и за друштвену равноправност. Краљеве зове „народним изјелицама“, па се противи хаотичној олигархији и самовољи појединих великаша, јер тражи демократску монархију чојства и јунаштва.“³² То су свакако идеје настале с краја VII и почетка VI века пре нове ере.

О својственом Будимировом приступу *Илијади* говоре и елементи његове анализе хексаметра и могућности његовог преношења у наш језик, са истицањем тешкоћа али и примедбом да је Војислав Илић писао најлепше

²⁶ Светлана Слапшак, навед. дело, стр. 108.

²⁷ Небјша Раденковић, *Милан Будимир као балканолог*, стр. 111.

²⁸ Милан Будимир, *О Илијади и њеном јеснику*, стр. 36

²⁹ Милан Будимир, *Са балканских изјочника*, стр. 57.

³⁰ Светлана Слапшак, навед. дело, стр. 115.

³¹ Милан Будимир, *Са балканских изјочника*, стр. 15–17.

³² Милан Будимир, *О айинској Илијади*, стр. 380–394;

хексаметре српског језика.³³ Излаже се и могућност употребе стихова одомаћених на нашем терену, што је урадио и Лаза Костић преведећи делове *Илијаде*, као и веома исцрпан историјат и процена наших превода *Илијаде*, а затим и утицаји које је имала како на наше тако и стране књижевности. Из свих ових Будимирових опсервација тешко је, међутим, извући и анализирати његов критички модел утолико пре што није опширно писао и што је релативно мало објашњавао и популаризовао, и што је сам себи често замерао оно Хоратијево „*brevis esse laboro, obscurus fio*“.³⁴ У студијама о Хомеру ти његови општи ставови су у сваком случају били чешћи и он се у не малом броју случајева појављује као критичар који бира речи, а стварање књижевности сматра врхунском хуманошћу. Зато је можда *Илијада* за њега много више него књижевно дело или историјски извор и она је у сваком случају најстарији источник са Балкана из којег се први пут јавља добра вест за човека о човечанству: „она је најпре преко старогрчке школе, затим преко софиста и философа, па после преко римских књижевника слала свим потоњим поколењима добру вест о највећој љубави, а то јест љубав човека према човеку и човечанству.“³⁵ Али колико год сама књижевност даје примере људске хуманости и томе их свакако подучава, она не сме бити само поучна. Будимир каже да су стари Грци у овом делу тражили много више поуке, а веома мало забаве. Он наглашава да је то свакако судбина свих писаца када се од њиховог дела направе само школски, а не и општенародни уџбеници,³⁶ и јасно каже да су једино читалац, публика, односно народ, неопходни за опстанак створеног књижевног дела. За овакво схватање *Илијаде* Будимир налази оправдање и у начину самог изучавања овог дела, које је као најстарије дело европске књижевности оптерећено разним хомерским теоријама и студијама, док су се значајне опште вредности ретко помињале: „За филологе-стручњаке апсолутно савршен Хомер и апсолутно савршена *Праилијада*, како они желе да назову своју хемијски и логички пречишћену песму, био би неки мали еп са кратком, јасном и прегледном радњом, без икаквих опширности и без икаквих противуречности, који би садржавао само сукоб између Ахилеја и Агамемнона, без икаквих споредних догађаја, који, по њиховом схватању, успоравају и ометају правилан ток развијања. Тај ток мора ићи најкраћим путем ка циљу, као по некој надземаљској и надчовечанској ваздушној линији. Ове и сличне лудости могле су да се појаве само у главама филолога, нарочито немачких, који су из овог нашег, за сваког очигледно генијалног Хомера, пошто-пото хтели да издестилирају свог супергенијалног Хомера, најстаријег, најсавршенијег и, што је најважније за професорску памет, најлогичнијег Хомера.“³⁷ Вероватно зато и сам професор Будимир своју студију „*Хомерова њесма о љубави и смрти*“ и назива простонародским из-

³³ Небојша Раденковић, *Милан Будимир као балканолог*, стр. 112.

³⁴ Светлана Слапшак, навед. дело, стр. 116.

³⁵ Милан Будимир, *О Илијади и њеном њеснику*, стр. 28–29.

³⁶ Милан Будимир, *Са балканских источника*, стр. 44.

вештајем. Чак и ако не узмемо у обзир неке ускостручне радове, он хомерско питање обрађује у смислу прелиминарних напомена, са тежиштем на рецепцији и превођењу. Овде морамо истаћи оригиналан и највећи допринос Милана Будимира у студијама о Хомеру. Милан Будимир даје тезу да је сукоб Ахилеја и Агамемнона сукоб два принципа старог и новог, односно предгрчког који је отелотворен у Ахилеју³⁸ и другог новог, отелотвореног у Агамемнону, дошљаку са севера.³⁹ То је заправо сукоб матријархалног и патријархалног принципа о чему је сличне погледе али на италском тлу изнела Мирослава Мирковић у студији *Реа Силвија и седам римских краљева. Сродство и власи у раном Риму*⁴⁰, за коју је награђена наградом „Милан Будимир“ за класичне студије Друштва за античке студије Србије 2009. године.

Поред тога можемо јасно истаћи и Будимирову улогу у подизању духа слепих особа, какав је уосталом и сам био, тиме што је у мањим студијама „*Радници које њреју два сунца*“⁴¹ и „*О слепим оснивачима евројске књижевности*“⁴² истакао значај и улогу слепих људи у европској и светској књижевности и историји у којима је упоредо обрађивао Хомера и Апија Клаудија.

³⁷ Исто, стр. 44–45.

³⁸ Култ Ахилеја поштован је на више места у Грчкој (Епир, Тесалија, Лоаконија), као и на простору јужне Италије и Сицилије. Најбројнија су његова светилишта на обалама Црног мора, а најпознатији је његов храм подигнут на острву Леуки. Митом о Ахилеју надахнута су многа значајна књижевна и уметничка дела. Александрина Цермановић, Драгослав Срејовић, *Лексикон религија и мишова древне Евроје*, стр. 14.

³⁹ Овакав приступ сукобу Ахилеја и Агамемнона је врло значајан за историју религије, карактеристичан је и јединствен. Будимир каже да Хомер пева о срџби главног јунака, љутог Ахилеја, који је као пагански господар Понта ведрио и облачио на Црном мору готово све до појаве Св. Николе. Он га је као „морски старац“ одменио и преузео заштиту свих путника и морепловаца. Песник *Илијаде*, каже Будимир, који не открива изузетну геополитичку важност Илија, не казује ништа ни о Ахилејевом култу. За песника *Илијаде* Ахилеј је са мајчине стране, која је била јака од очеве по схватању старог балканско-анадолског друштва, божанског порекла, али ипак смртан и повредив само у пету (Ахилова пета). Песников Ахилеј је млади јунак, који љуби робињицу Брисеиду, воли друга Патрокла и поштује свог седог родитеља Пелеја, а мрзи Агамемнона и Хектора. Култски Ахилеј је међутим демон љутог и мрачног северњака, опасног за средоземне морепловце и грчке колонисте. Агамемнон или Мемнон је старо божанство ведрине и као такво природан противник срдитог и мрачног Ахилеја. Песник је та бића старог мита и још старијег култа потпуно хуманизовао, здруживши старе митове са савременом стварношћу. Милан Будимир, *О Илијади и њеном њеснику*, стр. 11.

⁴⁰ Објављена у едицији Антика I, Правни факултет Универзитета у Београду и Досије студио, Београд 2008.

⁴¹ Рад је објављен у Београду 1951. године у часопису „*Наши живои*“, II, стр. 57–59.

⁴² Овај рад објављен у Загребу 1963. године, часопис „*Социјална мисао*“, X, 3–4, стр. 123–125.

ЛИТЕРАТУРА

- Димитрије Богдановић, *Историја стваре српске књижевности*, Београд 1991.
- Милан Будимир, *О Илијади и њеном јеснику*, Београд 1940.
- Милан Будимир, *Са балканских источника*, Београд 1963.
- Милан Будимир, *О айшинској Илијади*, Летопис матице српске, 140, књ. 394, Нови Сад 1961.
- Милан Будимир, *De Iliade quadam Phrygia*, Жива антика, 19, 8, св. 2, Скопље 1958.
- Џон Бордман, Џаспер Грифин, Озвин Мари, *Оксфордска историја Грчке и хеленистичкој свету*, превео Небојша Порчић, Београд 1999.
- Бранко Гавела, *Историја уметности античке Грчке*, Београд 1987.
- Милош Н. Ђурић, *Историја хеленске књижевности*, Београд 2003.
- Ксенија Марицки Гађански, *Поједи Милана Будимира на антички Балкан и Панонију*, Истина – око историје, Античке и модерне теме IV, Београд 2006.
- Ксенија Марицки Гађански, *Милан Будимир, Српски биографски речник*, том 1, А–Б, Нови Сад 2004.
- Ксенија Марицки Гађански, *Антички Балкан Милана Будимира*, Антика и савремени свет, Међународни научни скуп, Зборник радова, Београд 2007, стр.165–178.
- Иван Јордовић, *Стара Грчка – историја једног народа*, Београд 2011.
- А. Б. Лорд, *Певач њрича*, 1, превео Драган Стојановић, Београд 1990.
- Adam Parry, *The making of Homeric verse*, Oxford 1971. (Collected Writings of Milman Parry)
- Небојша М. Раденковић, *Милан Будимир као балканолог*, докторски рад одбрањен на Филозофском факултету у Новом Саду 19.10.2012. године, пред комисијом коју су чинили, ментор доц. др Ифигенија Драганић, проф. др Иван Јордовић, доц. др Мирослав Вукелић, доц. др Мирко Обрадовић, и доц. др Снежана Божанић.
- Небојша М. Раденковић, *Милан Будимир и његови српске балканологије*, Европске идеје, античка цивилизација и српска култура, Међународни научни скуп, Зборник радова, уредник Ксенија Марицки Гађански, Београд 2008, стр. 303–313.
- Nebojša Radenković, *Ancient Balkans in The European and World Science between Two World Wars: Activity of Belgrade`s Balkaninstitute*, 13 th Conference of the International Federation of the Societies of Classical Studies, Berlin 2009, str.133.
- Светлана Слапшак, *Књижевна истраживања Милана Будимира*, Савременик, 8–9, Нови Сад 1978.
- Хомер, *Илијада*, превео Милош Н. Ђурић, поговор Мирон Флашар, Београд 1968.
- Александрина Цермановић, Драгослав Срејовић, *Лексикон религија и митова древне Европе*, Београд 1996.

NEBOJŠA M. RADENKOVIĆ, PhD

Law-Economic school, Niš

Niš

HOMER'S ILIAD AND "HOMERIC QUESTION" IN THE WORKS OF MILAN BUDIMIR

Summary

The author presents the works of our most prominent classical philologist and greatest Serbian Balkanologist in the 20th century, Milan Budimir (1892–1975), which deal with Homer's work. Milan Budimir holds the opinion that the *Iliad* is the work of one author who presented the epic as a kind of love gradation – at first predominantly physical, then love between friends and in the end between humans generally. With such an analysis of this epic, he confronted all those who see illogicality in the plot and abstruse segments, and especially those who considered the epic unfinished with a poor ending.